

*Надія Василенко, Вінниця, Україна / Nadia Vasilenko, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: nadezhdavasilenko2016@gmail.com*

**СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ: НАУКОВИЙ ЧАСОПИС
АКАДЕМІКА Р.С.ГУРЕВИЧА**

Анотація. Проаналізовані особливості педагогічного впливу профільного навчання на освітній розвиток учнів, студентів у працях знаного вченого у галузі педагогіки, теорії і методики професійної освіти, інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, ґрунтовного дослідника освіти в Україні, талановитого професора Р.С. Гуревича. Р. С. Гуревич активно здійснює педагогічну, наукову й організаторську діяльність в галузі освіти, автор близько 550 наукових праць, серед яких монографії, посібники, методичні рекомендації щодо впровадження профільного навчання в освітній процес навчальних закладів, а також наукові статті у фахових виданнях з переліку, затвердженого МОН України.

Визначення специфіки профільного навчання зумовлений далекоглядністю науковця щодо змін форм педагогічних технологій на різних етапах розвитку професійної освіти, передбаченням доцільності оновлення сучасної парадигми управління, навчання й виховання в умовах Нової української школи. Вибір шляху вирішення проблеми як поєднання особистісно орієнтованої, компетентнісної парадигми освіти відображає науковий часопис академіка Р.С.Гуревича.

Ключові слова: Нова українська школа, професійна освіта, профільне навчання, сучасна парадигма, технологія, часопис.

**MODERN PARADIGMS OF PROFILE EDUCATION: SCIENTIFIC JOURNAL OF
ACADEMICIAN R. S. GUREVICH**

The peculiarities of the pedagogical influence of profile education on the educational development of students, students of a well-known scientist, talented professor R.S. Gurevich in the field of pedagogy, theory and methodology of professional education, information and communication technologies in education, a thorough educator of education in Ukraine. R. S. Gurevich actively pursues pedagogical, scientific and organizational activity in the field of education, author of about 550 scientific works, among which monographs, manuals, methodical recommendations on the implementation of profile education in the educational process of educational institutions, as well as scientific articles in professional editions from the list, approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine. The choice of specificity of profile education is due to the scholar's far-sightedness about the changes in the forms of pedagogical technologies at different stages of the development of vocational education, the prediction of expediency of updating the modern paradigm of management, education and education in the conditions of the New Ukrainian school. The choice of the way of solving the problem as a combination of a personally oriented, competent educational paradigm reflects the scientific journal of academician R. S. Gurevich.

Key words: New Ukrainian school, vocational education, profile education, modern paradigm, technology, periodical.

Багатогранна наукова, педагогічна, методична діяльність Романа Семеновича Гуревича, що знаменувала якісно новий етап розвитку профільної освіти в Україні, важливе місце в якому займає його науковий часопис проблеми професійного становлення молоді.

Талановитий учитель, вдумливий викладач професійно-технічного закладу, інноваційний університетський професор, Гуревич Р.С. одночасно був ґрунтовним дослідником профільного навчання в старшій школі як одного із найважливіших компонентів модернізації загальної середньої та вищої освіти, сприяв розвитку вітчизняної думки, зорієнтованої на пріоритети загальнолюдських цінностей. Справді, у більшості його робіт - принцип наступності у навчанні дуже відчутний у розвитку професійно-технічної освіти засобами інформаційно-телекомунікаційних технологій. І це цілком закономірно, адже дослідник спрямовує свої зусилля на визначення, вдосконалення та оновлення

сучасної парадигми середньої освіти в контексті неперервної професійної освіти, а тут уже без профільної школи аж ніяк не обійтись.

З цього погляду показовим є те, що провідну роль у проектній діяльності учнів на основі інформаційно- комунікаційних технологій науковець визначив терміном «інноваційний підхід» (3;4;6;17).

Зрештою, є у Р.С.Гуревича праці, присвячені, в основному, організації навчання у професійно-технічному закладі. Маємо на увазі монографії «Теоретичні та методичні основи організації навчання професійно-технічного закладу» (1998), «Теорія і практика навчання в професійно-технічних навчальних закладах» (2008); «Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах» (2009); навчально-методичний посібник «Використання інформаційних технологій у навчальному процесі (з досвіду роботи експериментального педагогічного майданчика у ВПУ №4 м. Вінниці)» (2006) тощо (1;2;10;13;16).

Варто відзначити, що професійним джерелом роздумів Р.С. Гуревича послужили студентські роки навчання – у Вінницькому педагогічному інституті ім. М. Островського на фізико-математичному факультеті та робота викладачем фізики та електротехніки (1971-1981 рр.) у Вінницькому міському середньому професійно-технічному училищі №4. Вибір сучасної парадигми профільного навчання як методу дослідження і наукової форми його результативності зумовлений доцільністю осмислення освітньо-навчальних реалій становлення й розвитку особистості Р.С.Гуревича (9;10;11;12).

Метою статті є з'ясування особливостей впливу сучасної парадигми освіти, зокрема з профільного навчання, на розвиток освіти України шляхом аналізу наукового часопису академіка Р.С.Гуревича

Аналіз наукових праць Р.С. Гуревича. Навіщо потрібна профільна школа? Історія цієї проблеми досить сумна. Спробуємо її з'ясувати на прикладі дослідження академіка Р.С. Гуревича.

Науковець визначає, що сучасна парадигма профільного навчання - це формування самодостатньої особистості, здатної до творчої праці, постійного самонавчання, здобуття загальної середньої освіти у старшій школі, яка включає профільне навчання і певну професійну орієнтацію та допрофесійну підготовку (11;15).

Гуревич Р.С. вважає, що: «Важливою умовою досягнення успіху в будь - якій діяльності нині вважається спеціалізація працівника, його компетентність у певній галузі виробництва або іншій сфері життєдіяльності. Профільна спеціалізація навчання, його диференціація здійснюються, як правило, за рахунок поглибленого вивчення навчальних предметів певного профілю.» Про це йде мова в дослідженнях науковця щодо розгляду можливостей здійснення професійної спрямованості вивчення загальноосвітніх, насамперед, природничо-математичних дисциплін у профільній школі (8, с.126).

По-друге, дослідник підкреслює важливий аспект готовність школярів до переходу на профільне навчання в старших класах, який підтверджується результатами опитування учнів у 2012 році. Опитування школярів свідчить про те, що вони вбачають необхідність доповнити наявний зміст освіти інформаційними технологіями (85%), іноземними мовами (55%), поглибленим вивченням окремих предметів (42%) (7;8;22).

По-третє, профільне навчання в 10-12 класах школи (Закон України «Про освіту») здійснюється відповідно до Концепції «Профільного навчання» за такими основними напрямками: суспільно-гуманітарний, філологічний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Засвоєння змісту освіти в профільній школі має, насамперед, забезпечувати загальноосвітню підготовку учнів, а по-друге, підготовку до майбутньої професійної діяльності (23;25).

Серед профільних загальноосвітніх предметів, які вивчаються поглиблено, найбільше значення, відзначає Роман Семенович, для природничо-математичного та технологічного профілів мають предмети математично-природничого циклу (фізика, хімія, математика, біологія), а також трудове навчання (технології). Вони забезпечують прикладну спрямованість навчання за рахунок інтеграції знань і методів пізнання та застосування їх у різних сферах діяльності, в т.ч. і в професійній, що визначається специфікою профілю навчання (18;19). Далекоглядність дослідника підтверджується практикою впровадження профільного навчання в 11-річній школі (15;25).

Вивчення та співставлення різноманітних визначень терміну «профільне навчання» дало можливість сформулювати визначення: «Профільне навчання – засіб диференціації та індивідуалізації навчання, коли за рахунок змін у структурі, змісті та організації освітнього процесу більш повно враховуються інтереси, нахили та здібності учнів, створюються умови для освіти старшокласників відповідно до їхніх профільних інтересів і намірів щодо продовження освіти». Дослідник визначає, що профільне навчання спрямоване на реалізацію особистісно орієнтованої та компетісної парадигми в освітньому процесі. За цих умов суттєво розширюються можливості побудови учнями власної, індивідуальної освітньої траєкторії (15;18).

Науковий часопис дослідника Р.С.Гуревича надає можливість відслідкувати розвиток профільного навчання на Вінниччині. Школа і раніше впроваджувала профільне навчання, оскільки впродовж останніх років вона без підказки зверху, виходячи з реалій життя, опікувалась диференціацією, індивідуалізацією навчання, особливо в старших класах. Це проявилось в поглибленому вивченні окремих предметів, дисциплін, курсів, у спільній роботі шкіл і ВНЗ, у створенні ліцейних або гімназійних класів тощо. У Вінниці та області вже давно успішно функціонують фізико-математична гімназія №17, технічний ліцей, школа-ліцей №7, гуманітарний коледж №29, Тиврівський ліцей - інтернат з поглибленим вивченням основ наук і тощо (9,с.15).

Підтвердженням доцільності впровадження профільного навчання в закладах освіти є висновки зазначені у Концепції «Нова Українська школа» (24), щодо навчальних предметів, які є актуальними сьогодні. А саме: «Серед загальноосвітніх предметів, що слугують основою професійної підготовки, особливе місце має посідає математика, оскільки виконання більшості виробничих операцій пов'язане з математичними розрахунками, вимірюваннями, виконанням і читанням креслень. Учителі математики мають домогтися того, щоб майбутні працівники навчилися використовувати знання з цієї дисципліни в своїй прогнозованій виробничій діяльності. Це досягається за допомогою професійної спрямованості у вивченні математики, для чого, насамперед, треба виявити ті теми та розділи курсу математики, котрі застосовуються в певній галузі виробництва» (5, с.28; 8).

Математика як навчальний предмет містить основи математичної науки, необхідні для безпосередньої виробничої діяльності багатьох людей, а також для продовження освіти в майбутньому. Вивчення математики готує учнів до творчої участі в майбутній трудовій діяльності, що передбачає вміння логічно мислити та робити правильні висновки. Аналогічно професійна спрямованість має здійснюватися під час уроків фізики та технології. У Концепції «Нової української школи» окремо визначена математична компетентність, яка передбачає формування математичної компетенції учнів (18;19;21).

Досвід та практика професійної освіти надав можливість створити методичні рекомендації для учителів цієї дисципліни, за якими треба вивчити програми із загальнотехнічних і спеціальних предметів для вищої школи, професійно-технічних навчальних закладів, ознайомитися з обладнанням навчальних лабораторій і кабінетів, цехів на виробництві тощо. Цю інформацію систематизувати відповідно до основних розділів і тем програми з навчальних дисциплін, їх можна використовувати під час підготовки до уроків для складання міжпредметних і комплексних практичних задач з професійного спрямування та відповідно до рівня підготовки учнів. Доцільно широко використовувати задачі з фізики, хімії та інших предметів з виробничим змістом. Розв'язування таких задач розглядається як один із дієвих методів, за допомогою якого розвивають пізнавальну активність учнів, конкретизують сферу використання основних законів і понять з курсу профільних предметів. Під час проведення узагальнюючих уроків профільного змісту пропонують виступи учнів з невеличкими повідомленнями (5-7 хв.) орієнтовно за такою тематикою: «Фізика і науково-технічний прогрес у мобільному зв'язку», «Використання електроенергії в обробці речовин», «Комп'ютер – видатне досягнення ХХ ст.» тощо (21; 22).

Уміло здійснюватимуть професійну спрямованість ті вчителі, які пропонують комплексні лабораторні роботи, міжпредметні тематичні завдання, цільові екскурсії тощо. Для здійснення професійної спрямованості під час вивчення хімії можна виготовити і розмістити в кабінеті стенди, на яких відображений зв'язок хімії з різноманітними будівельними професіями: «Хімія в професії маляра», «Хімія в професії електрозварювальника», «Хімія в побуті», «Хімія в професіях сільського господарства» тощо. Учні під керівництвом учителя можуть готувати реферати, де розповідають, в яких будівельних та інших операціях використовуються певні хімічні закони, явища, речовини (8;21).

У системі занять з української мови особливе місце посідає виробнича лексика – спеціальна термінологія, пов'язана з майбутньою діяльністю школярів. Словникову роботу мають здійснювати всі вчителі, а керувати нею, природно, будуть словесники. На уроках виконують вправи не лише з окремими словами-термінами, а зі словосполученнями, що мають безпосереднє відношення до виробничої лексики. Послідовна словникова праця дозволяє в майбутньому використовувати виробничу лексику для проведення словникових диктантів, добору прикладів під час вивчення орфографії, пунктуації, стилістики, в усних відповідях, під час складання тематичних словників, у творах-мініатюрах за опорними словами. Робота з текстами спеціального змісту (за підручниками та посібниками зі спеціальних дисциплін) сприяє розширенню та набуттю професійних знань. Такий матеріал доцільно пропонувати як усьому класові, так і використовувати для індивідуальних завдань. Основними напрямками роботи для вчителів гуманітарних предметів є такі: – використання матеріалів з життя школи та місцевих підприємств з метою здійснення зв'язку матеріалу, що вивчається, з сучасністю; – застосування досвіду роботи та практичної діяльності передових робітників та підприємств як фактичний матеріал під час занять; – проведення диктантів і творів з виробничим змістом; – укладання словників із термінології, пов'язаної з майбутніми професіями учнів. Серйозну увагу професійній спрямованості загальноосвітніх предметів слід приділяти в сільській технологічній школі, де на уроках трудового навчання та під час професійної підготовки готують майбутніх трактористів-машиністів, тваринників, лаборантів хімічного аналізу, помічників агрономів тощо (15;19).

Природно, що не всі теоретичні знання, які засвоюють учні, можуть знайти практичне використання в майбутній трудовій діяльності. Тому, розвиваючи в учнів інтерес до майбутньої професії в процесі вивчення профільних та загальноосвітніх дисциплін, треба водночас спрямовувати зусилля на те, щоб вони чітко уявляли, де, коли і які матеріали можуть бути використані. Проблеми розвитку в учнів профільної школи інтересу до майбутньої професії нерозривно пов'язані з розробкою змісту різноманітних навчальних предметів з метою виділення в них загальних, найбільш фундаментальних понять і знань, що повинні бути засвоєні, з раціональним інтеграцією різних предметів з точки зору особистісно орієнтованої та компетентісної парадигми послідовності їхнього вивчення та значущості для майбутньої професії.

Висновок. Сучасна парадигма профільного навчання передбачає загальноосвітню підготовку в сучасній школі, яка має відповідати вимогам, що ставить сучасне виробництво до рівня та змісту профільного навчання з урахуванням тенденції зміни співвідношення елементів теоретичної та практичної підготовки в бік збільшення питомої ваги інтелектуальної праці. Головним у змісті навчання в профільній школі, профілів, зокрема технологічного або природничо - математичного, є теоретичні відомості про технологію виробничих процесів, про будову верстатів і механізмів, принципи дії технічних систем, що потребує ґрунтовних і міцних знань основ наук, що підтверджує науковий часопис академіка Р.С. Гуревича.

Список використаних джерел:

- 1.Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: монографія / під ред. С. У. Гончаренка. – К. : Вища шк., 1998. – 286 с.
- 2.Гуревич Р.С. Теоретичні та методичні основи організації навчання професійно-технічного закладу: [Монографія]/ Р.С. Гуревич. – К.: Школа, 1998. – 243 с.
- 3.Гороль П. К., Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Подоляк В. О. Обчислювальна техніка і технічні засоби навчання / П.К. Гороль, Р.С. Гуревич, Л.Л. Коношевський, В.О. Подоляк [За ред. проф. Р. С. Гуревича] – Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. – 324 с.
- 4.Гуревич Р. Чи потрібен комп'ютер на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 2. – С. 6-10.
- 5.Гуревич Р. Трудове навчання і виховання – основа професійного самовизначення учнів // Рідна школа. – 2001. – № 5. – С. 27–29.
- 6.Гуревич Р. С. Застосування мультимедійних засобів навчання та глобальних інформаційних мереж у наукових дослідженнях: посібник / Р. С. Гуревич, О. В. Шестопалюк, Л. С. Шевченко. – Вінниця, 2004. – 135 с.
- 7.Гуревич, Р. Діагностика та оцінювання досягнень учнів в умовах профільного навчання / Роман Гуревич // Про фільне навчання: теорія і практика : зб. наук. пр. за матеріалами методол. семінару АП Н України, [6 груд. 2005 р.] / АП Н України, Від-ня дидактики, методики та інформ. технологій в освіті, Ін-т педагогіки. – К. : Пед. преса, 2006. – С. 139–143. – Бібліогр.: 9 назв.
- 8.Гуревич Р.С. Професійна спрямованість вивчення загальноосвітніх дисциплін у профільній школі.//Наукові записки ВДПУ ім. Коцюбинського. -2005 - № 12. - С. 126-128.
- 9.Гуревич, Р. Використання інформаційних технологій у профільному у навчанні школярів : [про фільне навчання учнів з технол. напрямку на базі вищ. проф. училища № 4 м. Вінниці] / Роман Гуревич, Майя Кадемія // Труд. підготовка в закл. освіти. – 2006. – № 6. – С. 15–19.
- 10.Гуревич Р. С. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі (з досвіду роботи експериментального педагогічного майданчика у ВПУ №4 м. Вінниці) : для педагогічних працівників ПТНЗ, ВНЗ і

слухачів навчальних закладів та установ післядипломної освіти / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Бадюк Ю. В., Шевченко Л. С. – Вінниця : ТОВ «Діло», 2006. – 296 с.

11. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Київ : Освіта України, 2006. – 366 с.

12. Гуревич Р. С. Навчання у телекомунікаційних освітніх проектах (з досвіду роботи) : навчально-методичний посібник для педагогічних працівників ПТНЗ, загальноосвітніх шкіл, ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. / За ред. проф. Гуревича Р. С. – Вінниця, 2007. – 138 с.

13. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних навчальних закладах: [монографія] / Р. С. Гуревич. – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 410 с.

14. Гуревич Р. С. Готовність педагогів до професійного використання інформаційних і комунікаційних технологій // Р. С. Гуревич. – К.; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 380 с.

15. Гуревич Р. Інформаційно-телекомунікаційні технології в профільному у навчанні сільських школярів : [мереж. модель відкритого навчання за дистанц. формою в сіл. школі] / Роман Гуревич, Мая Кадемія // Психол.-пед. проблеми сіл. школи : наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2008. – Вип. 25. – С. 33–40. – Бібліогр.: 5 назв.

16. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: Монографія. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2009. – 410 с.

17. Гуревич Р. С. Проектна діяльність учнів ПТНЗ на основі інформаційно-комунікаційних технологій / Р. С. Гуревич, Л. В. Жиліна, М. Ю. Кадемія. – Вінниця : «Планер», 2009. – 100 с.

18. Гуревич Р. С. Теорія і [методика трудового та](#) профільного навчання: навчальна програма / Р. С. Гуревич, Д. М. Луп'як. – Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2010. – 53 с.

19. Гуревич Р. М. Трудове навчання в сучасній школі: яким йому бути? [Текст] / Р. М. Гуревич // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. – 2011. – № 3. – С. 9–13. – Бібліогр. в кінці ст.

20. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко ; за ред. Гуревича Р. С. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – 348 с.

21. Гуревич Р. С. Професійна спрямованість вивчення загальноосвітніх дисциплін у профільній школі / Р. С. Гуревич // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. - 2012. - Вип. 33. - С. 3–7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2012_33_3.

22. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб розвитку майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич // Педагогіка і психологія. – 2015. – № 1. – С. 21–26

23. Закон України «Про освіту» .- Ел.доступ: <https://mon.gov.ua/ua/npa>

24. Концепція «Нова українська школа».- Ел.доступ: <https://mon.gov.ua/ua/npa>

25. Концепція «Профільне навчання».- Ел.доступ: <https://mon.gov.ua/ua/npa>

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-50-51-60

УДК 373. 62

*В.М. Бойчук, О.Ю. Бойчук, Л.І. Дідух / V.M. Boychuk, O.Yu. Boychuk, L. Diduh
boichuk1974@ukr.net*

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті розглядаються окремі аспекти реалізації міждисциплінарних зв'язків під час навчання предмету «технології» в школі. Встановлено, що комплексний підхід до відбору змісту на основі міжпредметних зв'язків дає змогу здійснювати системне навчання технологій і креслення, визначати обсяги та встановлювати логічну послідовність розміщення навчального матеріалу у межах тем дисципліни та на міжтемному рівні, враховувати ступінь ущільнення інформації, що виключає зниження її наукового рівня, складати оптимальні співвідношення теоретичних знань, практичних умінь та досвіду творчої діяльності, що набувається учнями під час навчання технологій. Досліджується досвід використання мистецтва у розвитку педагогічної майстерності вчителя. Окреслюються нові, міждисциплінарні підходи щодо фахової підготовки майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: техніка, технології, креслення, зміст навчання, взаємозв'язки знань,